

Призначення судової експертизи як чинник впливу на можливість врегулювання адміністративної справи за участю сторін

Наталія Боженко

кандидат юридичних наук, суддя, Дніпропетровський окружний адміністративний суд,
м. Дніпро, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7035-7182>, e-mail: bogenko.nataliya@gmail.com

Розкрито, як призначення судової експертизи впливає на переговорну поведінку сторін і перспективу врегулювання адміністративної справи. Обґрунтовано, що експертиза зменшує невизначеність щодо основних фактів, водночас може ускладнювати примирення через строки, витрати та процесуальні ризики. Сформульовано практичні умови, за яких експертиза стає каталізатором домовленості.

Ключові слова: *судова експертиза; врегулювання спору; адміністративне судочинство; переговори сторін; доказування; процесуальні витрати.*

The Appointment of a Forensic Examination as a Factor Influencing the Possibility of Settling an Administrative Case with the Participation of the Parties

Nataliia Bozhenko

The paper explains how the appointment of a forensic examination affects the parties' negotiation behaviour and the prospects for settling an administrative case. It substantiates that an examination reduces uncertainty regarding key facts, while at the same time it may complicate settlement due to timeframes, costs, and procedural risks. Practical conditions are formulated under which an examination acts as a catalyst for agreement.

Keywords: *forensic examination; dispute settlement; administrative proceedings; parties' negotiations; evidentiary process; procedural costs.*

Призначення судової експертизи в адміністративній справі доцільно розглядати не тільки як процесуальну дію в системі доказування, а і як чинник, здатний змінювати конфігурацію переговорів між сторонами. У практичному вимірі експертиза переводить спір із площини загальних тверджень у площину конкретних перевірюваних фактів, розрахунків або технічних параметрів, від яких залежить результат справи. Це, своєю чергою, впливає на готовність сторін до компромісу, оскільки зменшує простір для невизначеності й підвищує передбачуваність ризиків. Водночас сам факт ініціювання експертизи може також виконувати протилежну функцію, загострювати конфлікт через витрати, строки та процесуальні ускладнення, якщо сторони сприймають експертне дослідження як тактичний інструмент, а не як спосіб уточнення фактичної основи спору.

Нормативна модель адміністративного процесу дає змогу поєднувати інструменти встановлення фактів і інструменти примирення, оскільки в межах одного провадження

співіснують механізми призначення експертизи та врегулювання спору за участю судді. Для практики принциповим є те, що обидва механізми орієнтовані на звуження предмета спору до юридично значущих обставин і на дисциплінування позицій сторін через вимогу конкретності. Саме тому експертиза може стати каталізатором переговорів тоді, коли сторонам потрібно визначитися, який факт є основним, які дані є вихідними, які припущення є спірними і що саме може бути встановлено із застосуванням спеціальних знань без підміни правової оцінки [1].

Перший механізм впливу експертизи на перспективу врегулювання адміністративної справи полягає у зменшенні невизначеності щодо фактичної основи спору й у підвищенні визначеності предмета доказування. У податкових, митних, земельних, містобудівних і соціальних спорах розбіжності сторін часто зумовлені різними методиками обчислень, різними наборами вихідних даних або різною інтерпретацією технічних показників, що унеможливорює досягнення компромісу

без попереднього уточнення фактичних параметрів. Призначення експертизи спонукає сторони конкретизувати, які дані підлягають перевірці, які документи є первинними й релевантними, які розрахунки є відтворюваними та піддаються перевірці, а які мають оцінний характер. Реалістичність врегулювання на цьому етапі залежить від коректності постановки питань до експерта та достатності матеріалів дослідження, оскільки дефекти у формулюванні питань або неповнота наданих матеріалів не усувають невизначеності, а продукують додаткові процесуальні спори щодо можливості проведення дослідження та якості вихідних даних [2].

Другий механізм полягає у зміні переговорних стимулів сторін через часові та витратні наслідки експертизи, а також через підвищення процесуальної прогнозованості ризиків. Призначення експертизи найчастіше супроводжується додатковими витратами, ускладненням процесуального календаря та збільшенням тривалості розгляду, що спонукає сторони порівнювати очікуваний результат судового розгляду із сукупною вартістю продовження спору. За таких умов сторона, яка оцінює власну доказову позицію як сильнішу, зацікавлена в об'єктивуванні основних фактів, тоді як сторона, яка прогнозує ризик несприятливого висновку, частіше орієнтується на компроміс як на спосіб мінімізації втрат. Водночас експертизу не можна розглядати як універсальний засіб впливу на опонента, оскільки судово-експертна діяльність має визначені правом межі щодо статусу експерта, предмета дослідження, процесуального значення висновку та організації проведення експертиз, а отже, переговорна поведінка сторін стає раціональнішою тоді, коли вони оцінюють не абстрактну можливість призначення експертизи, а реалістичний сценарій її проведення у конкретній справі [3].

Третій механізм пов'язаний із моделлю використання спеціальних знань у переговорному процесі та з процесуальною добросовісністю сторін. Якщо сторони орієнтовані на врегулювання, експертиза може виконувати функцію спільної фактичної основи, на якій узгоджуються параметри домовленості,

зокрема межі перерахунку, допустимі діапазони вартості, обсяги робіт або технічні характеристики, що підлягають перевірці. За такої моделі експертні дані забезпечують об'єктивну рамку для компромісу, не підміняючи правову оцінку і не виходячи за межі предмета доказування. Якщо ж сторони орієнтовані на процесуальну перевагу, експертиза використовується як інструмент затягування, збільшення витрат опонента або формування доказової конструкції під задалегідь визначену позицію, що зменшує ймовірність домовленості. У цьому контексті медіація може бути нормативно визнаною процедурою, яка дає змогу структурувати переговори, сфокусуватися на інтересах сторін і відокремити їх від процесуальної тактики, а експертні матеріали застосувати як інструмент уточнення фактичних припущень, важливих для досягнення згоди [4]. Узагальнюючи, взаємодія експертизи та врегулювання спору в адміністративній справі має ознаки інструментальної залежності: чим точніше визначено основні факти, чим коректніше сформульовано питання і чим повніше забезпечено матеріали, тим вищою є ймовірність, що експертиза стане умовою для раціональної домовленості. Якщо ж експертиза запускається без предметності, без належного масиву даних і з навантаженням правових питань, її результатом стає не прояснення фактів, а ескалація спору. Наукові оцінки інституту врегулювання спору за участю судді свідчать про те, що ця процедура спрямована на зниження конфліктності й досягнення компромісу, але її ефективність у публічно правових спорах залежить від здатності сторін перейти до обговорення конкретних обставин, а отже, експертиза може виступати як стимул для такого переходу або як бар'єр, якщо застосована недобросовісно [5].

Отже, слід наголосити, що призначення судової експертизи впливає на можливість врегулювання адміністративної справи за участю сторін не автоматично, а через низку умов. По-перше, експертиза підвищує потенціал домовленості тоді, коли вона зменшує невизначеність щодо основних фактів і робить ризики для сторін вимірюваними. По-друге, експертиза здатна сприяти

примиренню лише за умови процесуальної придатності, тобто коли питання є фактичними та перевірюваними, а матеріали є достатніми для дослідження. По-третє, експертиза може блокувати врегулювання, якщо використовувати її як інструмент затягування, фінансового тиску або підміни правової оцінки експертним висновком. По-четверте, ефективною є така переговорна модель, у якій експертизу розглядають як контрольований етап уточнення фактичної основи спо-

ру, а не як самоціль, і де сторони завчасно визначають для себе допустимий коридор компромісу залежно від можливих результатів експертного дослідження. По-п'яте, для підвищення шансів урегулювання сторонам доцільно працювати над звуженням предмета спору, узгодженням вихідних даних і переходом від позицій до предметних фактів, оскільки саме це перетворює експертизу на інструмент деескалації, а не на чинник конфліктності.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
4. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1875-20#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Зелінська А. О., Сушко О. О. Врегулювання спору за участю судді: теоретичні засади та обмежена ефективність у публічно-правових спорах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 3. № 92. С. 363—368. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/350612> (дата звернення: 01.02.2026).